

Handläggare: Lena Skott
Telefon: 08-508 20 032

AVGIFTER I GRUNDSKOLAN

Princip för uttag av avgifter för aktiviteter i samband med undervisningen i grundskola och obligatorisk särskola.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Vantörs stadsdelsnämnd beslutar om ett maximalt belopp om 100 kronor per termin och elev för uttag av avgifter för aktiviteter i samband med undervisningen i grundskola och obligatorisk särskola, i enlighet med förvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2006-09-01.

Monika Viklander
Stadsdelsdirektör

Göran Sjödin
Avdelningschef

SAMMANFATTNING

Skollagen medger enstaka inslag av aktiviteter i skolorna som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Förvaltningen föreslår i detta ärende att stadsdelsnämnden beslutar om att den kostnaden får utgöra ett maximalt belopp om 100 kr per elev och termin. Syftet är att tydliggöra för elever, föräldrar och skolpersonal vilken kostnadsnivå per termin som är acceptabel, sett dels till skolornas egen värdegrund, dels till skollagen.

Ärendet, som återremitterades av stadsdelsnämnden den 15 juni, har kompletterats med en redovisning av hur situationen ser i Vantörs skolor för närvarande när det gäller avgifter.

ÄRENDETS BEREDNING

Detta ärende är utarbetat inom strategi- och planeringsavdelningen och verksamheten för barn och ungdom. Samverkan och information enligt § 19 MBL och förhandling enligt § 11 MBL har ägt rum i förvaltningsgruppen den 14 september 2006.

BAKGRUND

Skollagen medger enstaka inslag av aktiviteter i skolorna som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Skolorna i Vantör uppfattar en viss problematik i att uppfylla förväntningarna (från elever och föräldrar) på att aktiviteter i form av teater- och museibesök, studieresor, friluftsdagar etc. anordnas, samtidigt som skollagen anger att utbildningen i grundskolan och särskolan är obligatorisk och ska vara avgiftsfri. I samband med Skolverkets utbildningsinspektion har kritik riktats gentemot flera kommuner för att ha tagit ut avgifter i strid med bestämmelserna i skollagen.

Förvaltningen bedömer att nämnden bör ta ställning till vilken gemensam princip som skolorna ska förhålla sig till rörande avgifter/kostnader. Syftet är att tydliggöra för elever, föräldrar och skolpersonal vilken kostnadsnivå per termin som är acceptabel, sett dels till skolornas egen värdegrund, dels till skollagen.

Ärendet återremitterades från stadsdelsnämnden 2006-06-15 med uppdraget att redovisa hur situationen ser ut i Vantörs skolor för närvarande. Denna komplettering återfinns under rubriken "Uttag av avgifter i Vantörs skolor".

BESTÄMMELSER OM AVGIFTER I SKOLLAGEN

Skollagen föreskriver (1 kap. 2 §) att alla barn och ungdomar ska oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Vidare föreskriver skollagen (4 kap. 4 §) att utbildningen i **grundskolan** ska vara avgiftsfri för eleverna. De ska utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Motsvarande bestämmelser finns beträffande den obligatoriska **särskolan** (6 kap. 4 § skollagen).

SKOLVERKET'S BEDÖMNING

Avgifter har under senare tid allt oftare aktualiserats inom Skolverket i samband med bl.a. ett ökat antal frågor från allmänheten. Skolverket har i en promemoria¹ klargjort verkets ställningstaganden i frågor om avgifter. Verkets utgångspunkt är att utbildningen ska vara avgiftsfri. Dock framgår av skollagen och dess förarbeten (prop. 1985/86:10) att det i undantagsfall får förekomma *obetydliga kostnader* för eleverna i grundskolan. Verket anger dock att förarbetsuttalandena emellertid inte ger någon närmare vägledning om vad som utgör en obetydlig kostnad. Det är skolhuvudmannen som tolkar bestämmelserna och gör en bedömning i varje enskilt fall.

Enligt Skolverket konstaterar huvudmännen ibland att de kostnadsbelagda aktiviteterna som anordnas är frivilliga och att alternativ avgiftsfri verksamhet anordnas för de elever som inte vill delta. Det finns dock ingenting i förarbetena som ger uttryck för att frivilligheten eller möjligheten till alternativ avgiftsfri undervisning ska tillmätas någon betydelse. Med andra ord anser verket att utbildningen ska vara avgiftsfri, *oavsett* om aktiviteten är frivillig och andra avgiftsfria alternativ erbjuds.

Det är inte heller, enligt Skolverket, förenligt med värdegrunden och principen om lika tillgång till utbildning (1 kap. 2 § skollagen) att vissa elever av kostnadsskäl ska behöva avstå från aktiviteter i skolan. Skolan kan självfallet anordna resor och andra aktiviteter. Så länge det inte handlar om obetydliga kostnader måste dock finansieringen lösas med kommunala medel. Verket anger vidare att det också kan finnas situationer då eleverna frivilligt bidrar genom att samla ihop pengar. Därutöver har Skolverket i allmänhet inte några synpunkter på kostnadsbelagda aktiviteter som anordnas på elevernas fritid.

Skolverket avslutar sitt ställningstagande med att påminna om att det är viktigt att kommunen bevakar att skollagens krav följs, för att inte bestämmelserna ska tolkas olika i kommunens skolor. Det är därför lämpligt om diskussioner förs mellan ansvarig nämnd i kommunen och rektorerna så att samsyn uppnås.

Det kan nämnas i sammanhanget att Skolverket i sitt yttrande (dnr 02-2005:1916) över lagrådsremissen med förslag till ny skollag, avstyrkte ett förslag om att helt ta bort möjligheten att i grundskolan ha inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Enligt Skolverkets mening finns behov av att i vissa enstaka fall ta ut en obetydlig kostnad t.ex. vid museibesök och andra utflykter. Att ta bort den möjligheten innebär en risk att sådana aktiviteter helt försvinner i vissa skolor. Enligt verket är problemet med den nuvarande bestämmelsen att det har varit en bristande efterlevnad i skolorna. Om nuvarande bestämmelse behålls är det viktigt att betona huvudmännens ansvar för att reglerna efterlevs på skolorna, skriver Skolverket i sitt yttrande.

¹ Angående avgifter i grundskolan och gymnasieskolan samt kommunal vuxenutbildning/påbyggnadsutbildning, Skolverkets PM 2005-05-12, Skolverkets webbplats www.skolverket.se.

Skolverket konstaterar att den skärpta tillsynen vad gäller avgifter har gett resultat och att huvudmännen idag uppmärksammar dessa frågor på ett helt annat sätt än tidigare.

UTTAG AV AVGIFTER I VANTÖRS SKOLOR

Förvaltnings uppfattning av uppdraget i återremissen är att stadsdelsnämnden önskar få information om hur skolorna har hanterat avgifter fram till idag, dvs. vilka aktiviteter har varit förknippade med kostnader för eleverna, om det har skilt sig mellan skolorna och huruvida ett avgiftstak innebär stora förändringar för skolorna.

Uttaget av avgifter har varierat i omfattning mellan skolorna. När det gäller besök på *museum, teater eller liknande* i samband med undervisningen har det funnits inslag där skolorna inte har stått för hela kostnaden utan eleven har betalat en viss del.

Uttag av avgifter vid så kallade "*allaktivitetsdagar*", *idrottsdagar* etc. har sett olika ut vid skolorna. Vissa skolor har erbjudit avgiftsbelagda aktiviteter såsom bowling och badminton och därtill anordnat kostnadsfria alternativ. Ett par av skolorna uppger att man sedan en tid tillbaka har beslutat om att låta aktiviteterna vara helt avgiftsfria för eleverna.

Skidresor, exempelvis till Kungsberget, har tidigare anordnats av ett flertal skolor. Dessa resor har dock minskat på senare tid. Merparten av skolorna har redan upphört med att arrangera skidresor då det kan finnas elever som känner sig utestängda om inte familjen har möjlighet att betala kostnaden.

Flera skolor organiserar *lägerskolor* för barnen och dessa resor har finansierats bland annat med pengar som klassen har arbetat ihop genom brödförsäljning, loppmarknad etc. För andra klass- och skolresor har utformningen varierat, från enbart gemensam insamling genom kollektiva insatser till att eleverna har fått bidra till viss del med egna medel. Liksom skidresorna har dessa resor minskat under senare år. Ett par skolor uppger att man inte längre organiserar klass- och skolresor utan avgränsar sig till lägerskolor enbart.

Det kan konstateras att utvecklingen de senaste åren har gått mot ett minskat uttag av avgifter, vilket är i enlighet med skolornas egen värdegrund och Skolverkets bedömning. Många museer har idag gratis entré. Inom ramen för förvaltningens eget kulturarbete erbjuds grundskolorna teaterföreställningar och andra aktiviteter med kulturella inslag.

FÖRVALTNINGENS SYNPUNKTER

Vantörs skolor har som utgångspunkt att skolverksamheten ska vara avgiftsfri för eleverna, i enlighet med skollagen. Skollagen anger dock att det får förekomma enstaka inslag som kan innebära en *obetydlig kostnad* för eleverna. I de fall aktiviteter anordnade av skolorna har varit förknippade med kostnader för eleverna, har skolorna hittills gjort en bedömning vid varje enskilt tillfälle vad som är en rimlig och obetydlig kostnadsnivå.

Skolorna uppfattar i allt högre grad en problematik i att uppfylla förväntningarna (från elever och föräldrar) på att aktiviteter i form av studieresor, friluftsdagar etc. anordnas, samtidigt som skollagen anger att utbildningen i grundskolan och särskolan är obligatorisk och ska vara avgiftsfri. Om skolorna skulle upphöra med att anordna aktiviteter där eleverna/föräldrarna förväntas bidra till kostnaden skulle möjligheterna till exempelvis teater- och museibesök och resor begränsas eftersom skolorna inte har möjlighet att stå för samtliga kostnader. Undervisningen skulle bli mer bunden till skolan.

Mot bakgrund av de uppkomna diskussionerna på skolorna och den kritik Skolverket har framfört rörande efterlevnaden av bestämmelserna kring avgifter/kostnader, bör nämnden ta ställning till vilken gemensam princip som skolorna ska förhålla sig till. Syftet är att tydliggöra för elever, föräldrar och skolpersonal vilken nivå på kostnad per termin som är acceptabel, dels sett till skolornas egen värdegrund, dels i förhållande till skollagen. Stadsdelsnämnden bör såsom huvudman för skolverksamheten i Vantör klargöra sin tolkning av vad som är en "obetydlig kostnad", dvs. tillskapa en gemensam princip för skolornas uttag av avgifter.

Förvaltningen anser att *100 kronor per elev och termin* för aktiviteter i samband med undervisningen är att bedöma som obetydlig kostnad. Därutöver är det godtagbart att eleverna vid enstaka tillfällen medtar egen matsäck vid exempelvis en utflykt. Skolorna avgör själva hur aktiviteterna ska planeras för att inte den sammanlagda kostnaden för eleven ska överskrida 100 kr/termin.

Ett avgiftstak hindrar dock inte att skolorna, tillsammans med elever och föräldrar, planerar för att gemensamt samla in medel för t.ex. klassresor genom kollektiva insatser. Detta kan i likhet med tidigare ske med loppmarknad, brödförsäljning etc. De insamlade medlen är då till för samtliga elever i klassen.

Förvaltningen anser det inte vara förenligt med skolornas värdegrund att studieresor, utflykter o dyl. som är förknippade med kostnader överstigande 100 kr per elev/termin arrangeras som frivilliga, oavsett om kostnadsfria alternativ står till buds. Det är inte heller förenligt med värdegrunden och principen om lika tillgång till utbildning som anges i 1 kap. 2 § skollagen. I övrigt ansluter sig förvaltningen till Skolverkets bedömning att det inte finns något i förarbetena till skollagen som ger uttryck för att frivilligheten eller möjligheten till alternativ avgiftsfri undervisning ska tillmätas någon betydelse (se Skolverkets PM "*Angående avgifter i grundskolan...*", sid. 2).

Det är förvaltningens mening att fastställandet kommer att utgöra ett stöd för skolorna att upprätthålla en god efterlevnad av bestämmelserna om avgifter enligt skollagen.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår förvaltningen att stadsdelsnämnden beslutar om ett maximalt belopp om 100 kronor per termin och elev för uttag av avgifter för aktiviteter i samband med undervisningen i grundskola och obligatorisk särskola.

BILAGA

1. *Angående avgifter i grundskolan och gymnasieskolan samt kommunal vuxenutbildning/påbyggnadsutbildning*, Skolverkets PM 2005-05-12.
2. Protokollsutdrag SDN 2006-06-15, § 145.